

CERCETĂRI PRIVIND MONETĂRIA CELTICĂ ÎN ROMÂNIA, R. MOLDOVA ȘI NORDUL BULGARIEI (2008-2014)

Virgil MIHAILESCU-BÎRLIBA*

Keywords: discoveries, Celtic coinage, Romania, Bulgaria, R. Moldova.

Noile descoperiri de monede celtice sau imitative din România nu au fost prea numeroase și nici distribuite uniform în perioada și arealul menționate. În afara unor mici descoperiri de monede izolate¹ și a două tezaure nu prea consistente², se poate remarca descoperirea mai veche de la Cârломănești (124 tetradrahme de tip Vârteju-București/*Sattelkopffferd*), publicată de curând³; monedele de argint amintite, analizate tehnic și stilistic, au fost divizate în două grupe: una timpurie, cu un titlu bun, formată din piese turnate și alta, târzie, cu un titlu mai scăzut, formată din piese bătute⁴.

Și la sud de Dunăre au fost înregistrate mai multe descoperiri de tip imitativ⁵, dintre care unele de o mai mare amploare, cum este tezaurul de tetradrahme ale tipurilor Vârteju-București și Adâncata-Mănăstirea (*Sattelkopffferd*) de la Sexaginta Prista⁶. Tipul monetar menționat a fost produs și la sud de fluviu, după cum atestă descoperirea la Russe a unei matrițe a aceluiași tip⁷.

În același timp, trebuie subliniat că s-au adus noi precizări stilistice și cronologice prin

---

* Institutul de Arheologie Iași, str. Th. Codrescu, nr. 6, pavilionul H. 700479, Iași.

¹ R. Ardevan, *Monedele antice din colecția Episcopiei greco-catolice de Lugoj*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei. Studia in Memoriam Magistri Olga Dudău IV* (ed. S. A. Luca), Bibliotheca Brvkenthal, LVIII, Sibiu, 2012, p. 63-78; G. V. Natea, V. Palaghie, S. A. Luca, *Monede descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate pe traseul autostrăzii Sibiu – Orăștie, lot III*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei V* (ed. S. A. Luca), Sibiu, 2013, p. 27-30.

² S. I. Purece, *Tezaurul dacic de la Măldărești, județul Vâlcea*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei V* (ed. S. A. Luca), Sibiu, 2013, p. 21-26; T. Rădulescu, *Un fragment de tezaur cu monedă dacică descoperit la Motoci, județul Dolj*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei. Studia in Memoriam Magistri Olga Dudău IV* (ed. S. A. Luca), Bibliotheca Brvkenthal, LVIII, Sibiu, 2012, p. 45-52.

³ T. Isvoranu, M. Babeș, E.-M., Constantinescu, *Tezaurul monetar geto-dacic din așezarea de la Cârломănești*, în *SCN*, s. n., I (XIII), 2010 (2011), p. 7-34.

⁴ T. Isvoranu, V. Cojocaru, *A Geto-Dacian Coin Hoard from the 1st Century BC in the Light of the X-ray Fluorescence Analysis*, în *Pontika 2008: Recent Research on the Northern and Eastern Black Sea in Ancient Times. Proceedings of the International Conference, 21st-26th April 2008, Kraków* (eds. J. Bodzek, E. Papuci-Władyka, M. Vickers, D. Braund), BAR International Series 2240, Oxford, 2001, p. 159-162.

⁵ K. D. Dimitrov, *Antični moneti ot rajona na Nove (Mizija), sečeni predi osnovavaneto na imskija voenen lager (V v. pr. Hr. – 41 g. sl. Hr.)*, în *Sbornik v pамет na akademik Dimiter P. Dimitrov* (eds. K. Rabadzhev, H. Popov, M. Damyanov & V. Katsarova), Sofia, 2013, p. 712-765; D. Dragoev, *IV. I. 1. The Numismatic Material from the Pit Complex in Rousse*, în *Sexaginta Prista – Trakijski jamen kompleks 1* (ed. V. Varbanov), Veliko Tarnovo, 2013, p. 94-98; I. Prokov, E. Paunov & S. Filipova, *Coins and Coin Hoards from the excavation of two burial mounds near the village of Bratya Daskalovi, Stara Zagora Region*, în *Thraco-Roman Dynastic Centre in the Chipran heights area* (ed. M. Tonkova), Sofia, 2011, p. 44-53.

⁶ D. Dragoev, *Late Hellenistic Coin Hoard from Russe*, în *Sexaginta Prista – Trakijski jamen kompleks 1, op. cit.*, p. 94-98.

⁷ D. Dragoev, *Matrița za izработvane na litsevi monetni petčati za imitatsii ot tipa “Sattelkopffferd” (Vârteju-București)*, în *IzNarodMuzRoussé*, 12, Roussé, 2008, p. 36-41.

restudierea tezaurilor (cu monede de tip Huși-Vovriești/*unmittelbaren Nächprägungen*), de la Huși⁸ și Tabani⁹, precum și a celui de la Rasa¹⁰.

La cele de mai sus, regretatul C. Preda¹¹ a adăugat o listă cu descoperirile de monede celtice și imitative din 14 așezări dacice (*dava*) extracarpatică. Și regretatul B. Mitrea a publicat mai multe monede imitative și o ștanță (de tip Vârteju-București) găsite în așezarea geto-dacică de la Poiana¹². Descoperirile de monede celtice și imitative apar astăzi ca fiind destul de numeroase și în Dobrogea, după cum reiese din studiul realizat de către G. Talmațchi¹³, unde, în același timp, se atrage atenția și asupra emisiunilor locale de tip Moskon, care au fost succedate apoi de cele cu legenda Măcin; ambele tipuri amintite apar ca fiind concentrate la Dunărea inferioară, ceea sugerează relația lor cu toponimele celtice de aici, menționate în izvoare.

O analiză interesantă¹⁴ s-a întreprins și asupra monetăriei ultimului rege celt din Tylis, Kavaros (230-218), ca și asupra distribuției monedelor sale de bronz, prin care s-a dedus că regatul acestuia a avut capitala la Arkunis/Arkovna și a fost situat în nord-estul Balcanilor, în arealul Varna – Șumen; folosind și alte argumente, pe lângă cel numismatic, și alți cercetători susțin ipoteza amintită¹⁵.

Un bilanț solid al cercetărilor numismatice românești despre emisiunile celtice și imitative a fost realizat recent¹⁶, iar unele tipuri monetare din regiune au fost tratate în ultima sinteză internațională descoperirile celtice (*Lexikon zur keltischen Archäologie*)¹⁷.

În sfârșit, în 2013 a fost susținută ampla teză de doctorat a lui E. Paunov¹⁸, care a înregistrat și discutat întreaga monetărie celtică și imitativă de la sud de Dunăre¹⁹.

⁸ L. Munteanu, *Descoperiri monetare din Moldova. V*, în *ArhMoldovei*, 36, 2013, p. 191-198.

⁹ A. Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (I)*, în *Tyragetia*, n. s., I (XVI), 1, Chișinău, 2007, p. 351-360.

¹⁰ A. Vilcu, M. Neagu, *Imitațiile după tetradrahmele macedonene de tip Filip II în lumina tezaurului de la Rasa (IGCH 460)*, în *Pontica*, XLV, 2012, p. 603-616.

¹¹ C. Preda, *Note numismatice, 1. Circulația monetară în așezările geto-dacice extracarpatică de tip dava. 2. Din nou despre monedele de tip ΚΟΣΜΟΝ*, în *SCIVA*, 59-60, 2008-2009, p. 173-193.

¹² B. Mitrea, *Monedele descoperite în cetățuia geto-dacă de la Poiana*, în *ArhMold*, 34, 2011, p. 187-219.

¹³ G. Talmațchi, *Aspecte ale prezenței monedelor geto-dacice în teritoriul pontic prin prisma noilor descoperiri*, în *Pontica*, XLI, 2008, p. 472-532

¹⁴ L. Lazarov, *The Celtic Tylite State in the Time of Cavarus*, în *In search of Celtic Tylis in Thrace (III C BC). Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University Held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010* (ed. L. V. Vagalinski, Sofia, 2010, p. 97-113

¹⁵ K. Dimitrov, *Celts, Greeks and Thracians during the Third Century BC. Interactions in History and Culture*, în *In search of Celtic Tylis in Thrace (III C BC). Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University Held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010*, op. cit., Sofia, 2010, p. 51-66; M. Manov, în volumul mai sus citat, p. 89-96.

¹⁶ T. Isvoranu, *Emisiunile monetare* (capitolul VI, subcapitolul d.), în *Istoria Românilor I²* (eds. M. Petrescu-Dîmbovița, A. Vulpe), București, 2010, p. 551-555; idem, *Emisiuni și circulație monetară* (capitolul X, subcapitolul f), în volumul mai sus citat, p. 795-802.

¹⁷ S. Sievers, O. H. Urban, P. C. Ramsel (eds.), *Lexikon zur keltischen Archäologie*, Wien, 2012, *passim*.

¹⁸ E. Paunov, *From Koine to Romanitas: The Numismatic Evidence for Roman Expansion and Settlement in Bulgaria in Antiquity (Moesia and Thrace, ca. 146 BC – AD 98/117)*, PhD Thesis. Cardiff University, 2013, Abstract: <http://orca.cf.ac.uk/id/eprint/44728>.

¹⁹ B. Mac Coingail, *Deux ex machina*, online: balkancelts.wordpress.com (*Balkancelts, Journal of Celtic Studies in Eastern Europe and Asia Minor*).

Bibliografie

- Ardevan 2012 – R. Ardevan, *Monedele antice din colecția Episcopiei greco-catolice de Lugoj, în Monedă și comerț în sud-estul Europei. Studia in Memoriam Magistri Olga Dudău IV* (ed. S. A. Luca), Bibliotheca Brvkenthal, LVIII, Sibiu, p. 63-78.
- Boldureanu 2007 – A. Boldureanu, *Cronica descoperirilor monetare (I)*, în *Tyragetia*, n. s., I (XVI), 1, Chișinău, p. 351-360.
- Dimitrov 2013 – K. D. Dimitrov, *Antični moneti ot rajona na Nove (Mizija), sečeni predi osnovavaneto na rimskija voenen lager (V v. pr. Hr. – 41 g. sl. Hr.)*, în *Sbornik v pamet na akademik Dimiter P. Dimitro* (eds. K. Rabadziev, H. Popov, M. Damyanov & V. Katsarova), Sofia, p. 712-765.
- Dimitrov 2010 – K. Dimitrov, *Celts, Greeks and Thracians during the Third Century BC. Interactions in History and Culture*, în *In search of Celtic Tylis in Thrace (III C BC). Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University Held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010* (ed. L. F. Vagalinski), Sofia, p. 51-66.
- Draganov 2008 – D. Draganov, *Matritsa za izработvane na litsevi monetni petchati za imitatsii ot tipa "Sattelkopffpferd" (Vârteju-București)*, în *IzNarodMuzRoussé*, 12, Roussé, p. 36-41.
- Dragoev 2013 a – D. Dragoev, *IV. I. 1. The Numismatic Material from the Pit Complex in Rousse, în Sexaginta Prista – Trakijski jamen kompleks 1* (ed. V. Varbanov), Veliko Tarnovo, p. 94-98.
- Dragoev 2013 b – D. Dragoev, *Late Hellenistic Coin Hoard from Russe, în Sexaginta Prista – Trakijski jamen kompleks 1* (ed. V. Varbanov), Veliko Tarnovo, p. 94-98.
- Isvoranu 2010 – T. Isvoranu, *Emisiunile monetare* (capitolul VI, subcapitolul d.), în *Istoria Românilor I²* (eds. M. Petrescu-Dîmbovița, A. Vulpe), București, p. 551-555.
- Isvoranu 2010 – T. Isvoranu, *Emisiuni și circulație monetară* (capitolul X, subcapitolul.), *Istoria Românilor I²* (eds. M. Petrescu-Dîmbovița, A. Vulpe), București, p. 795-802.
- Isvoranu, Babeș 2010 – T. Isvoranu, M. Babeș, E.-M. Constantinescu, *Tezaurul monetar geto-dacic din așezarea de la Cârломănești*, în *SCN*, s. n., I (XIII), 2010 (2011), p. 7-34.
- Isvoranu, Cojocaru 2011 – T. Isvoranu, V. Cojocaru, *A Geto-Dacian Coin Hoard from the 1st Century BC in the Light of the X-ray Fluorescence Analysis*, în *Pontika 2008: Recent Research on the Northern and Eastern Black Sea in Ancient Times. Proceedings of the International Conference, 21st-26th April 2008, Kraków* (eds. J. Bodzek, E. Papuci-Władyka, M. Vickers, D. Braund), BAR International Series 2240, Oxford, p. 159-162.
- Lazarov 2010 – L. Lazarov, *The Celtic Tylite State in the Time of Cavarus*, în *In search of Celtic Tylis in Thrace (III C BC). Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University Held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010* (ed. L. F. Vagalinski), Sofia, p. 97-113.
- Mac Coingail 2014 – B. Mac Coingail, *Deux ex machina*, online: balkancelts.wordpress.com (*Balkancelts, Journal of Celtic Studies in Eastern Europe and Asia Minor*).
- Manov 2010 – M. Manov, *In Search of Tyle (Tylis). Problems of Localization*, în *In search of Celtic Tylis in Thrace (III C BC). Proceedings of the Interdisciplinary Colloquium Arranged by the National Archaeological Institute and Museum at Sofia and the Welsh Department, Aberystwyth University Held at the National Archaeological Institute and Museum, Sofia, 8 May 2010* (ed. L. F. Vagalinski), Sofia, p. 89-96.
- Munteanu 2013 – L. Munteanu, *Descoperiri monetare din Moldova. V*, în *ArhMoldovei*, 36, p. 191-198.
- Natea, Palaghie, Luca 2013 – G. V. Natea, V. Palaghie, S. A. Luca, *Monede descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate pe traseul autostrăzii Sibiu – Orăștie, lot III, în Monedă și comerț în sud-estul Europe V* (ed. S. A. Luca), Sibiu, p. 27-30.
- Paunov 2013 – E. Paunov, *From Koine to Romanitas: The Numismatic Evidence for Roman Expansion and Settlement in Bulgaria in Antiquity (Moesia and Thrace, ca. 146 BC – AD 98/117)*, PhD Thesis. Cardiff University, Abstract: <http://orca.cf.ac.uk/id/eprint/44728>.
- Preda 2008-2009 – C. Preda, *Note numismatice, I. Circulația monetară în așezările geto-dacice extracarpătice de tip dava. 2. Din nou despre monedele de tip ΚΟΣΩΝ*, în *SCIIVA*, 59-60, p. 173-193.

- Prokopov, Paunov. Filipova 2011 – I. Prokopov, E. Paunov. & S. Filipova, *Coins and Coin Hoards from the excavation of two burial mounds near the village of Bratya Daskalovi, Stara Zagora Region*, în *Thraco-Roman Dynastic Centre in the Chipran heights area* (ed. M. Tonkova), Sofia, p. 44-53.
- Purece 2013 – S. I. Purece, *Tezaurul dacic de la Măldărești, județul Vâlcea*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei V* (ed. S. A. Luca), Sibiu, p. 21-26.
- Rădulescu 2012 – T. Rădulescu, *Un fragment de tezaur cu monedă dacică descoperit la Motoci, județul Dolj*, în *Monedă și comerț în sud-estul Europei. Studia in Memoriam Magistri Olga Dudău IV* (ed. S. A. Luca), Bibliotheca Brvkenhal, LVIII, Sibiu, p. 45-52.
- Sievers, Urban, Ramsel 2012 – S. Sievers, O. H. Urban, P. C. Ramsel (eds.), *Lexikon zur keltischen Archäologie*, Wien, *passim*.
- Talmațchi 2008 – G. Talmațchi, *Aspecte ale prezenței monedelor geto-dacice în teritoriul pontic prin prisma noilor descoperiri*, în *Pontica*, XLI, p. 472-532.
- Vîlcu, Neagu 2012 – A. Vîlcu, M. Neagu, *Imitațiile după tetradrahmele macedonene de tip Filip II în lumina tezaurului de la Rasa (IGCH 460)*, în *Pontica* XLV, p. 603-616.

**RESEARCH ON THE CELTIC COINAGE IN ROMANIA,
REP. OF MOLDOVA AND NORTHERN BULGARIA (2008-2014)**

This paper represents a Romanian version of the author's contribution (*Research on the Celtic and Imitative Coinage in Romania, Bulgaria and Rep. of Moldova in 2008-2013*) to the volume *Survey of Numismatic Research 2008-2013* published for the International Numismatic Congress which will take place in Italy (Taormina-Messina, 2015).